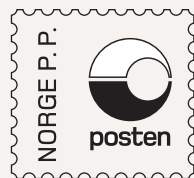

PRIORITY

Returadresse
Det teologiske fakultet
Postboks 1023 Blindern
0315 Oslo

Kjør debatt!

Dette er en oppfordring til alle om å delta i NNKs debattforum slik at det mangfoldige spekteret av tro og meninger blir synliggjort. Alle innlegg vil bli redaksjonelt behandlet før en eventuell publisering.

Neste deadline er 15. november 2019.
Maks lengde: 8 000 anslag.

2. søndag i adventstiden

Kristi åpenbaringsdag

Nytt norsk kirkeblad

Utgave 5
2019

5 – 2019 Høyreekstremisme og kristendom

Høyreekstremisme og kristendom

Nytt norsk kirkeblad

Leder

- 1 *Halvard Johannessen og Thomas Wagle*

Magasin

- 5 Ekstreme kaprer religionen. *Morten S. Smedsrud*
11 Høyreekstremistisk og populistisk bruk av kristendom:
Intervju med Sindre Bangstad. *Halvard Johannessen*
17 Refleksjoner i etterkant av terrorhendelsene på Eiksmaka
og i Al-Noor-moskeen i Bærum. *Stein Bjarne Westnes*
23 Hvilket ansvar har vi som kirke når enda en terrorist
påberoper seg kristen motivasjon for sine handlinger?
Hanna Barth Hake og Tonje Kristoffersen

Tekstgjennomganger

- 31 2. søndag i adventstiden. *Marte Holm Simonsen*
37 3. søndag i adventstiden. *Hans Kristian Solbu*
43 4. søndag i adventstiden. *Inger Lise Myhre Guttormsen*
51 Julaften. *Arne Jor*
55 Juledag. *Erling J. Pettersen*
63 Stefanusdag / 2. juledag. *Johanne Gram-Nilsen*
67 Romjuls søndag. *Hilde Gunn Sletten*
73 Nyttårsaften. *Bettina Eckbo*
79 Nyttårsdag / Jesu navnedag. *Torkild Enstad Hausken*
83 Kristi åpenbaringsdag. *Trond Skard Dokka*

Omtaler

- 93 Å finne Gud i feil folk. *Marita Bjørke Ådland*

Aktuelt

- 99 Rosemarie Köhn 80 år. *Solveig Fiske*

Folk på fakultetet

- 105 *Anne Katrine de Hemmer Gudme*

Sola Literatura

- 111 Harry Potter and the Deathly Hallows.
Ragnhild Bjørvik Opsahl

Om bladet

Nytt norsk kirkeblad (NNK) er et folkekirkelig fagblad som kommer ut med normalt seks papirutgaver i året. Bladet henvender seg til prester, kirkelige ansatte og alle med interesse for kirke- og gudstjenesteliv. NNK viderefører tidsskriftet *Teologi for menigheten*, og inneholder :

- Tekster med impulser til kreativ omgang med aktuelle pretekster og bevisst gudstjenestearbeid
- Magasindel med artikler om aktuelt kirkestoff
- Debatter
- Bokomtaler

Abonnement

Ordinært: kr 350,- (student og honnør kr 250,-) og løper til det sies opp skriftlig. For spørsmål vedrørende faktura og abonnement, ta kontakt med nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

Annonsering

Annonser som ønskes rykket inn i bladet sendes som ferdige pdf- eller jpg-dokumenter til redaksjonen.
1/4 side: kr. 600,- 1/2 side: kr. 1000,- 1/1 side: kr. 1700,-

Informasjon til skribenter

NNK er ikke et vitenskapelig tidsskrift. Derfor ber vi om å unngå bruk av noter; kildehenvisninger og kommentarer bes inkludert i teksten; ikke mer enn to overskriftsnivåer i teksten. Vi trykker skribentenes navn, stilling/tittel og epost-adresse, og ber om at dette inkluderes øverst i teksten.

Redaksjonen mottar gjerne aktuelle tekster til publisering i bladet, i tillegg til de tekstene vi ber om redaksjonelt.

Manus leveres elektronisk til redaksjonens e-postadresse, nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no.

Lengde: Artikkel 1300-2600 ord, tekstgjennomgang 900-1300 ord, andre innlegg maksimalt 1200 ord.

NNK er ikke et Open Access-tidsskrift. Det baserer seg på abonnement, men eldre utgaver av NNK tilgjengeliggjøres online etter embargotid.

Redaksjonen foretar språkvask og korrektur av alle bidrag. Ved behov for større endringer i innsendte manus vil skribenten få beskjed og vi ønsker da en dialog og samarbeid om videre tekstbearbeiding.

Redaksjon

Ansvarlig redaktør: Halvard Johannessen, halvard.johannessen@teologi.uio.no
Redaksjonssekretær: Marte Holm Simonsen. Redaksjon: Steinar Ims, Kjersti Østland Midttun, Thomas Wagle, Margunn Sandal, Ole Andreas Holen og Valborg Orset Stene. Setter: Lars Ulrik Lange.

Kontakt

Nytt norsk kirkeblad utgis av Det teologiske fakultet, UiO.
E-postadresse: nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no,
Hjemmeside: <https://www.tf.uio.no/forskning/publikasjoner/nytt-norsk-kirkeblad/>
Adresse: NNK, Det teologiske fakultet, Pb. 1023 Blindern, 0315 Oslo.

En måte å måle ytre høyres gjennomslag på, er å se hvordan ord- og begrepsbruken deres siver inn i tradisjonelt mer liberale partier.

– Lederen for svenske Kristendemokraterna, Ebba Busch Thor, har adoptert en lignende retorikk, som legger mer vekt på nativisme (ekskluderende nasjonalisme, journ. anm.), forteller Thorleifsson.

Såkalt innvandringskritiske partier har vokst til i Europa siden 1990-tallet. Det toppet seg etter den økende strømmen av flyktninger i 2015.

– Vi ser en kontinuitet tilbake til terrorangrepene 11. september 2001. Det ble satt på spissen under flyktningkrisen. Den fungerte som en «perfekt storm» som gjorde at den radikale høyresiden kunne spille på frykt, for å sanke stemmer.

Fakta

Høyreradikalisme

- Samlebetegnelse på partier og bevegelser til høyre for den parlamentariske konservatismen.
- Fellestrekk er skepsis til det liberale demokratiet og sterk understreking av nasjonal identitet, og derav – i Europa – ofte motstand mot Den europeiske union.
- Høyreradikalismen bør anses separat fra høyreekstremisme, i det den fungerer innenfor ordinære demokratiske rammer, og ikke åpent aksepterer voldsbruk i politisk øyemed.
- I blant kan høyreradikale bevegelser og partier forfekte en utvidelse av demokratiet på enkeltområder, dette kan for eksempel være gjennom å etterlyse økt bruk av folkeavstemninger.

Kilde: snl.no

Høyreekstremistisk og populistisk bruk av kristendom: Intervju med Sindre Bangstad

Sindre Bangstad er sosialantropolog med kompetanse på blant annet høyreekstremisme, sekularisme og religion. I 2014 gav han ut boka Anders Breivik and the rise of Islamophobia (Zed Books). Han har tidligere vært tilknyttet Det teologiske fakultet og har nå forskerstilling ved KIFO.

Hva fikk deg til å fatte interesse for høyreekstremisme?

- Jeg har bakgrunn fra antropologisk forskning på muslimer i post-apartheid Cape Town i Sør-Afrika. Apartheid var som mange vil vite en dypt og grunnleggende rasistisk politisk ideologi, hvor hvite makthavere aktivt understøttet av visse konservative kristne kirkers teologi og afrikaanstalende teologer, sosiologer og antropologers tenkning, aktivt anvendte det statlige voldsmonopolet til å frata store deler av den sørafrikanske befolkningen deres grunnleggende rettigheter knyttet til liv og verdighet. Kampen mot apartheid var en formativ erfaring for meg lenge før jeg begynte å studere antropologi ved Universitetet i Bergen på 1990-tallet, og lenge før jeg gjorde feltarbeid i Cape Town i perioden 2000-2005. Om vi ikke kan karakterisere apartheid direkte som en form for høyreekstremisme, så er det tankegodset apartheid representerte nært forbundet med den rasismen som både før og nå er en så sentral del av høyreekstremismen. I en norsk kontekst var selvsagt det

nynazistiske drapet på Benjamin Hermansen på Holmlia i 2001 en sentral og formativ kritisk hendelse, som Anders Behring Breiviks høyreekstremer terrorangrep ti år senere skulle være det. Den første gangen jeg selv skrev noe om trusselen i høyreekstrem retorikk mot muslimer var faktisk på forsommeren 2011 i et essay for nettstedet The Immanent Frame, drevet av Social Sciences Research Council i New York. Det essayet, som ble publisert under tittelen 'Fighting Words That Are Not Fought' har, når jeg ser tilbake på det, holdt seg svært godt.

Hvor lenge har du forsket på høyreekstremisme og terror?

- Jeg har en Forsker I stilling på KIFO, men KIFO er et oppdragsforskningsinstitutt, hvilket innebærer at jeg på ingen måte har en forskerstilling som er dedikert til dette temaet alene. Men dersom dette skulle tidfestes, er det vel riktig å si at jeg har arbeidet aktivt med problemstillinger knyttet til høyreekstremisme og terror siden sensommeren 2011.

Det ble rapportert at mannen bak terroranslagene i Bærum 10. august var blitt religiøs i forkant, blant annet hadde han lest i Det gamle testamentet. 22. juli-terroristen brukte på sin side kristendom som identitetsmarkør gjennom sin korsfarer-retorikk. Hvilken funksjon har kristendom og kristen identitetsretorikk blant høyreekstremer? Hva er det i så fall de bruker?

- Det er ganske riktig at hovedfunksjonen til henvisninger til kristendom blant høyreekstremer er identitetspolitisk og retorisk. Breivik var i så måte ganske så typisk: hos ham ligger det ikke til grunn en innlevd erfaring som praktiserende kristen. Han uttrykker også i sin klipp-og-lim traktat en sterk misnøye med Den norske kirke (Dnk), som etter hans syn er blitt altfor liberal, økumenisk, dialogorientert og 'myk' i sin holdning til religiøse minoriteter. Det er med andre ord langt fra tilfeldig at den ide om kristendom som tiltrekker ham og andre høyreekstremer, er en ide om kristendommen som en militant tro som han knytter til korsfarerne. Det er en ide om en kristendom som er spesielt militant i møtet med islam og muslimer (islam forstås her ene og alene som en erobningsreligion). Dette er jo som de fleste som vet

noe om korsfarertiden et historisk konstrukt som har lite å gjøre med den virkelige historien om korsfarerne i europeisk historie. Men det er en på alle måter virksom retorisk ide, som ser 'Vesten' som synonymt med 'kristenheten' og den muslimske verden som synonymt med 'Islam.'

Har kristendommen hatt en slik funksjon lenge i disse ekstreme miljøene, eller ser du endringer?

- Det har nok vært en betydelig dreining i retning av rent identitetspolitisk og retorisk bruk av kristendommen over tid her, men det er også verdt å være klar over at mange høyreekstremer er vel så opptatte av norrøn mytologi og symboler som kristendom, og har vært det lenge.

Under krigen var bruken av den kristne tradisjonen omdiskutert i Nasjonal samling. Partiet beveget seg etter hvert bort fra kristen symbolikk og fokuserte på arven fra det norrøne. Diskuteres bruken av kristendommen som identitetsmarkør i det høyreekstreme miljøet i dag?

- Dette er det andre forskere som er bedre egnet enn meg til å svare på. Men hvis vi ser på den største nynazistiske bevegelsen i de nordiske land i dag, den svensk-dominerte Nordiska Motstandsbevegelsen, som også har et visst aktivitetsnivå i Norge, er det opplagt slik at den norrøne 'arven' er det mest sentrale.

Noen bruker nå betegnelsen «kristianisme» på en politisk bruk av kristendommen for å oppnå makt (på linje med «islamisme») og skiller «kristianisme» fra «kristendom» fordi førstnevnte gjerne er tømt for læremessig og etisk innhold. Hva tenker du om begrepet «kristianisme»?

- Det er en begrepskonstruksjon som fremstår som språklig krøkkete på norsk, selv om det den viser til er reelt nok.

Vil du si det er kristianisme vi er vitne til blant de høyreekstremer i dag?

- Som nevnt, ikke ene og alene: jeg tror ikke høyreekstremer er vesensforskjellige fra andre, inklusive salafi-jihadister, i det at de også låner ideer og retorikk fra nokså ulike kilder.

Du skrev nylig en kronikk i The Guardian hvor du hevder at den norske regjeringen forneker trusselen fra høyreekstremismen. Regjeringspartiet lengst til høyre identifiserer seg eksplisitt med kristendom. Hvor innflytelsesrik er identitetspolitisk bruk av kristendom på den mer konvensjonelle høyresiden i dag?

- Den klareste identitetspolitiske bruken av kristendom i Norge i dag finner vi som du antyder i regjeringspartiet FrP. Av foreløpige data fra KIFOs store Tros- og Livssynsundersøkelse (TLU) 2019 fremgår det imidlertid tydelig at FrP har relativt sett færre praktiserende kristne i sine rekker enn både Høyre og KrF. Det er med andre ord, som Rogers Brubaker og andre som har skrevet om dette temaet har påpekt, snakk om en høyst sekulær instrumentalisering av ideer og retorikk om kristendom som en motsats til islam vi finner også blant norske høyrepopulister.

Ser du likhetstrekk mellom høyrepopulistisk bruk av kristendom i Norge og det som nå skjer i andre land (Sverige og Finland; USA, Brasil og Polen)?

- Det er opplagt en rekke parallelle trekk her, og høyrepopulismen tilbyr da også et sett av ideer og retorikk som i aller høyeste grad sirkulerer transnasjonalt i vår tid. Samtidig må man være fullstendig klar over egenarten i de spesifikke fremtredener av dette fenomenet.

Det er en utbredt oppfatning om at lederskapet i Den norske kirke er politisk plassert på venstresiden. Hvordan forklarer du høyrepopulistenes bruk av kristen identitetsretorikk i lys av dette, blant annet slik den kommer til uttrykk i FrP? Hvordan er høyrepopulistenes kristendom koblet til Den norske kirke?

- Det er all grunn til å mene at for eksempel bispekollegiet i det store og det hele befinner seg til venstre i det politiske landskapet, og trolig også til venstre for mange menige kirkegjengere. Det er et latent konfliktpotensiale her, men man får også et bestemt inntrykk av at folkekirken er en bred kirke, og at FrP på ingen måte har lyktes i å tiltrekke seg så veldig mange kristne velgere på grunnlag av diverse forsøk fra blant annet statsrådhold på å stemple ledelsen i Dnk som 'sosialister' og annen type fordummende politisk retorikk.

Hvordan har ledelsen i Den norske kirke møtt den høyrepopulistiske «kristianismen» eller politiske bruken av kristendom?

- Min personlige vurdering er vel at man har utvist stor grad av ansvarlighet i møtet med dette. Samtidig som man på ingen måte har latt dette påvirke verken kursen eller de valgene man tar, har man også insistert på at Guds hus rommer og skal romme et stort mangfold.

Hvordan syns du ledelsen i Den norske kirke har møtt utfordringen fra høyreekstremismen?

- Mitt personlige inntrykk er at det tas på det største alvor i Dnk, og møtes med en insistering på betydningen av kristne verdier som står i skarp motsats til både høyreekstremisme og rasisme.

Hva kan prester og kirkelig ansatte gjøre for å forebygge høyreekstremisme lokalt?

- Vi vet at det i stor grad er hvite menn som med rette eller urette opplever seg som marginaliserte, som kan tiltrekkes av høyreekstremisme gjennom eksponering for slike ideer og retorikk på sosiale medier. Gitt at det som nevnt er liten grunn til å tro at særskilt mange av dem er regelmessige kirkegjengere, er det jo også et spørsmål om i hvilken grad prester og kirkelige ansatte reelt sett har relevante kontaktflater på dette feltet. Men det er en betydelig andel spesielt unge menn som av ulike grunner faller utenfor i samfunnet i forløpet av utdanningsforløpet, som aldri stifter familie osv. Kirken kan best ivareta det den er ved å være en åpen kirke, som også er i stand til å møte slike mennesker åpent og spørrende. Kirken har en oppgave knyttet til å ivareta det hele mennesket, og det kan ikke utelukkes at man ved å ivareta denne oppgaven også på sikt og i enkelte tilfeller kan bidra til å forebygge høyreekstremisme.